FEDERAAL INSTITUUT VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

ACTUALISATIE VAN DE FEDERALE GIDS VOOR DUURZAME AANKOPEN

Wasserijdiensten (2024)

1. TOEPASSINGSBEREIK

Deze productcategorie omvat leveringen van wasserijdiensten. Wasserijdiensten omvatten diensten van reinigen, strijken, persen en onderhoud van allerlei soorten textiel en kledij. Reiniging omvat zowel natreiniging als droogkuis.

Relevante CPV-codes:

98310000-9	Wasserij- en stomerijdiensten

2. RISICO'S

2.1. MENSENRECHTEN

Werknemers die werken in de sector van was- en stomerij kunnen blootgesteld worden aan de volgende sociale risico's.[1]

Gezondheids- en veiligheidsrisico's
Blootstelling aan chemische reinigingsmiddelen en stof kan gezondheidsproblemen veroorzaken, zoals ademhalingsproblemen en irritatie van huid, ogen, luchtwegen en risico op ziekten zoals kanker verhogen.

Fysieke belasting en ergonomische problemen
Werknemers in wasserijen hebben mogelijk te maken met zware fysieke arbeid, zoals tillen, dragen en langdurig staan. Ergonomische voorzieningen zijn niet altijd aanwezig. Dit kan leiden tot gewrichts- en rugklachten. Bovendien worden werknemers blootgesteld aan extreme temperaturen, geluids-,geur- en stofhinder.

Hoge Werkdruk
De werkdruk in wasserijen kan hoog zijn, vooral tijdens piekperiodes.

[1] https://www.mvorisicochecker.nl/check-jouw-risico-s/doe-de-check/resultaat?uuid=9d54b329-03f7-4a75-961d-0665153e71d2;https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1614789646/WSE-Sectorconvenant-Textielverzorging-2021.pdf;https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1616755341/WSE-Addendum-non-discriminatie-Textielverzorging-2021.pdf ;Veel slijtageklachten bij werknemers wasserijen | Werk & Veiligheid - Kennisplatform over preventie, RI&E en sociale veiligheid (werkenveiligheid.nl); Veel slijtageklachten bij werknemers wasserijen | Werk & Veiligheid - Kennisplatform over preventie, RI&E en sociale veiligheid (werkenveiligheid.nl); https://americanlaundrynews.com/articles/improving-workplace-safety-operating-industrial-laundry ; https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-023-17306-y; https://www.commerce.wa.gov.au/sites/default/files/atoms/files/laundries_newsletter.pdf

Arbeidsomstandigheden
Werknemers in deze sector kunnen te maken hebben met zeer lage verloning en gebrek aan werkstabiliteit omwille van tijdelijke contracten, uitzendwerk of korte opdrachten.
Discriminatie (voornamelijk op grond van afkomst), pestgedrag en ongewenste intimiteiten komen tevens – zij het wel in beperkte mate – voor op de werkvloer.
Een van de knelpunten in de sector blijkt ook het gebrek aan de mogelijkheid tot bijscholing te zijn.

Internationale verdragen zijn bedoeld om het risico op schending van mensenrechten onder controle te krijgen. Inschrijvers die willen bijdragen aan duurzaamheid, zouden daarom een concreet beeld moeten hebben van hoe hun toeleveringsketen omgaat met mensenrechten aan de hand van minstens de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, ILO Declaration on Fundamental principles and Rights at Work en OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen

2.2. MILIEU

Reiniging van textiel is nodig om verschillende redenen: bescherming, vuil verwijderen en herstel van het textiel in zijn originele staat. Voor reiniging zijn er hoofdzakelijk twee technieken: droogreiniging en natreiniging (wassen).

Reiniging van textiel kan hoofdzakelijk verricht worden door de techniek van:
- Droogkuis
- (Industriële) wasserijen die reinigen met water, waaronder ook professionele natreiniging.

Aan beide processen zijn milieurisico's verbonden.

Droogkuis

- **Chemische verontreiniging**: bij droogkuis worden chemische oplosmiddelen gebruikt om te reinigen. Een van de meest gebruikte chemicaliën is perchloorethyleen (PER). Chemische oplosmiddelen kunnen kankerverwekkend en dus schadelijk voor de gezondheid zijn. Ze dragen ook bij aan luchtvervuiling. Bij de huidige generatie droogkuismachines blijft de hoeveelheid emissies die in de lucht, het water en de bodem terecht zouden kunnen komen evenwel zeer beperkt.
- **Energieverbruik:** droogkuisbedrijven verbruiken energie bij de voorbehandeling, het reinigen en de afwerking (strijken, persen en poppen). Dit draagt bij aan de uitstoot van broeikasgassen als er geen duurzame energiebronnen worden gebruikt. In huidige droogkuisprocessen blijft het energieverbruik evenwel sterk beperkt.
- **Afvalbeheer**: bij de herwinning van het oplosmiddel in het reinigingsproces wordt solventhoudend afvalwater geproduceerd dat schadelijk is voor het milieu (lucht, water en bodem). Dit geldt ook voor residu van oplosmiddelen die gebruikt wordt voor het ontvlekken.[2]

Natreiniging (wassen)

[2] Een uitgebreide toelichting over de milieu impact van droogkuis is beschikbaar in de studie uitgevoerd door het Vlaams Kenniscentrum voor *Best Beschikbare Technieken voor de droogkuissector*: https://emis.vito.be/sites/emis/files/study/BBT-studie_voor_de_droogkuissector.pdf

Natreiniging verloopt traditioneel met water en toevoeging van detergenten. Een variant hierop is de professionele natreiniging, waarbij gebruik wordt gemaakt van speciale reinigingsversterkers, mengsels van oppervlakte-actieve stoffen met o.a. kleurstabilisatoren, microbiociden, geurstoffen. Er is een beperkte mechanische actie (trommelbeweging). Speciaal uitgekiende wasproducten worden in exacte hoeveelheden gedoseerd.

Het wassen in een natreinigingsproces heeft een milieu-impact:

- **Waterverbruik en watervervuiling:**
  - Waterverbruik - wat zeker in industriële wasserijen een probleem is – zet druk op watervoorzieningen.
  - Wasmiddelen zorgen voor verontreinigd afvalwater. Door de vrijkomende zoutstroom tijdens regeneratie van waterontharders komt ijzerhoudend slib uit de ontijzeringsinstallaties, dat samen met het afvalwater geloosd wordt.
  - Waterlozing: de meeste wasserijen lozen hun afvalwater in het riool, al kunnen buffertanks er wel voor zorgen dat het afvalwater gebufferd wordt en over een periode van 24 uur geloosd wordt. Er zijn ook wasserijen die het afvalwater lozen op oppervlaktewater. Deze beschikken vaak zelf over een waterzuiveringsinstallatie.
- **Energieverbruik**: elektriciteit is nodig om wastrommels aan te drijven, water op te warmen, stoomproductie, het drogen van textiel en de afwerking (strijken, persen en poppen). Dit draagt bij aan de uitstoot van broeikasgassen als er geen duurzame energiebronnen worden gebruikt.
- **Verpakking en levering**: de verpakking van het gereinigde wasgoed leidt tot verpakkingsmateriaal. De milieu-impact is afhankelijk van de aard van de verpakking (hoeveelheid grondstoffenverbruik, aantal verschillende componenten in de verpakking, materiaalkeuze) en materiaalstroom (herbruikbaarheid, recycleerbaarheid). Een verpakkingskeuze die rekening houdt met gerecyclede/recyclebare materialen en hergebruik toelaat, kan daarom de ecologische impact verkleinen. Meer info hierover is te vinden in de productfiche “Verpakking” op www.gidsvoorduurzameaankopen.be.
- **Transport:** Textiel wordt ook getransporteerd naar de wasserij en terug naar de klant. De transportactiviteit heeft een milieu-impact afhankelijk van het gebruikte vervoersmiddel. Meer informatie over de leveringsmogelijkheden is te vinden in de productfiche “Transport” op www.gidsvoorduurzameaankopen.be.[3]

Regelgeving:
Verordening (EG) nr. 648/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 betreffende detergentia bevat voorschriften waaraan detergentia moeten voldoen om in de EU in de handel te mogen worden gebracht.

Volgens de Europese REACH-verordening (Verordening (EG) Nr. 1907/2006 van 18 december 2006) moeten producenten, importeurs, distributeurs en gebruikers die jaarlijks één ton of meer van een chemisch stof importeren in de Europese Economische Ruimte (EER) een registratie doen van deze stof in de REACH-databank. REACH staat voor: Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen. De verordening heeft tot doel de menselijke

[3] Een uitgebreide toelichting over de milieu impact van wasserijen is beschikbaar in de studie uitgevoerd door het Vlaams Kenniscentrum voor *Best Beschikbare Technieken voor Wasserijen en Linnenverhuurders*: https://emis.vito.be/sites/emis/files/pages/migrated/BBTwasserijen_linnenverhuurders.pdf

gezondheid en het milieu beter te beschermen tegen de potentiële risico's van chemische producten.[4]

VLAREM (Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning) regelt de milieuvergunningsplicht in Vlaanderen. Droogkuis- en wasserijbedrijven moeten zich houden aan de bepalingen van VLAREM om de impact op het milieu te beperken. VLAREM legt onder andere voorschriften op voor het gebruik van gevaarlijke stoffen (zoals perchloorethyleen) en het lozen van afvalwater.

In Wallonië wordt de milieuregelgeving beheerd door het **Décret relatif au permis d'environnement** (Decreet van 11 maart 1999). Dit decreet regelt de milieuvergunningsplicht en legt normen op voor het beheer van chemicaliën, afvalwater, luchtkwaliteit en energieverbruik voor industriële activiteiten, inclusief droogkuis en wasserijen.

In Brussel regelt de **Ordonnantie betreffende het Leefmilieu** (Ordonnantie van 5 juni 1997) het beheer van gevaarlijke stoffen, lucht- en watervervuiling, en de vergunningsplicht voor industriële activiteiten zoals droogkuis en wasserijen.

3. MARKTRIJPHEID

3.1. CIRCULARITEIT en ECOLOGIE: HOOG

Er bestaan heel wat circulaire oplossingen voor wasserijen en droogkuisbedrijven (textielverzorgingssector). Ze zijn voornamelijk gericht op:

- Digitalisering en slimme technologieën
- Efficiënt watergebruik en verwerking van afvalwater
- Energiebesparing
- Milieuvriendelijke reinigingsmiddelen
- Afvalbeheer
- Circulaire business modellen
- Droogijsreiniging of CO_2-reiniging
- Afstemmen keuze reinigingsproces op textielsoort of hoeveelheid textiel
- Textielkeuze

Digitalisering en slimme technologieën[5]

Automatisering is een eerste stap naar een hoger rendement voor wasserijen. Digitalisering versterkt dit proces. Datamanagementsystemen verstrekken informatie over het gebruik van water, brandstof, gas, elektriciteit en zorgen voor een goed beheer van de was. Dergelijke slimme technologieën kunnen het gebruik van energie, water en chemicaliën in real-time monitoren en optimaliseren. Dit kan inefficiënties verminderen en het gebruik van hulpbronnen optimaliseren.[6]

Moderne machines zijn ook energie-efficiënter en kunnen gebruik maken van zonne-energie en andere hernieuwbare energiebronnen.

---

[4] https://europa.eu/youreurope/business/product-requirements/chemicals/registering-chemicals-reach/index_nl.htm

[5] https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1614789646/WSE-Sectorconvenant-Textielverzorging-2021.pdf

[6] https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1614789646/WSE-Sectorconvenant-Textielverzorging-2021.pdf

Efficiënt watergebruik en verwerking van afvalwater

In de textielverzorgingssector worden heel wat milieu- en kwaliteitseisen opgelegd. Hierdoor investeren bedrijven uit de sector aanzienlijk in ecologie. Zo kan door waterbehandeling soms tot 80% van het water, dat voor wasgoed gebruikt wordt, teruggewonnen worden.
Wasserijen die afvalwater lozen op oppervlaktewater, beschikken vaak over een eigen waterzuiveringsinstallatie waarmee ze het gebruikte water in omloop kunnen houden.
Wasserijen die hun afvalwater in de riool lozen, beschikken vaak over en buffertank, waarmee het afvalwater gebufferd kan worden en over een periode van 24 uur geloosd kan worden.
Sommigen beschikken ook over installaties (zeefinstallatie, vetvangers) om zwevende stoffen uit het afvalwater te filteren.[7]

Droogkuis gebruikt geen water voor het reinigingsproces.

Energiebesparing
De huidige generatie was- en droogkuismachines is energie-efficiënter en gebruiken minder water en chemicaliën.

Wasserijen en droogkuisbedrijven kunnen zonne-energie en andere hernieuwbare energiebronnen gebruiken voor het verwarmen van water en het aandrijven van hun apparatuur. Dit vermindert de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.

Het hergebruiken van warmte die vrijkomt tijdens droogprocessen is een manier om energieverbruik te verminderen. Restwarmte kan worden gebruikt om water opnieuw te verwarmen of andere delen van het productieproces te ondersteunen.

Milieuvriendelijke reinigingsmiddelen

Bij droogkuis wordt het textiel gereinigd met een chemisch oplosmiddel. Het reinigingsproces bestaat uit reiniging, droging en terugwinning van het oplosmiddel. Tijdens het reinigen komt met de huidige generatie droogkuismachines slechts een beperkte hoeveelheid emissie vrij. Opslagtanks moeten ervoor zorgen dat de oplosmiddelen niet in het milieu terecht komen. Het solventhoudend afvalwater dat geproduceerd wordt bij de herwinning van het oplosmiddel kan worden opgehaald door een erkend verwerker.

Wasserijen gebruiken wasmiddelen voor het reinigen van textiel. Deze wasmiddelen bestaan vaak uit chemicaliën die schadelijk kunnen zijn voor het milieu. Als milderende maatregel voor de ecologische impact van deze wasmiddelen bestaan er ook milieuvriendelijke wasmiddelen voorzien van een ISO type I milieukeurmerk.
Bij een biologische behandeling worden micro-organismen gebruikt om organische verontreiniging af te breken.[8]

---

[7] https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1614789646/WSE-Sectorconvenant-Textielverzorging-2021.pdf; Principes van industriële afvalwaterzuivering begrijpen - Genesis Water Technologies; https://leefmilieu.brussels/pro/wetgeving/verplichtingen-en-vergunningen/wasserij-wassalon

[8] Cruciaal belang van industriële afvalwaterzuivering: bescherming van ons water, milieu en gezondheid - Genesis Water Technologies; https://emis.vito.be/sites/emis/files/pages/migrated/BBTwasserijen_linnenverhuurders.pdf

Afvalbeheer

Hergebruik van verpakkingsmaterialen. De verpakking van gereinigd textiel hoeft niet voor eenmalig gebruik te zijn. Wasserijen kunnen herbruikbare verpakkingsopties aanbieden, of verpakking in retour nemen voor recycling.

Sludge verwerking. Het hergebruiken of verwerken van slib dat overblijft na waterzuivering kan leiden tot de terugwinning van grondstoffen (bv. Kaumera) of energie, bijvoorbeeld door slib om te zetten in biogas via vergisting.[9]

Recyclen van afvalwater. Bij grote wasserijen komen verschillende soorten afvalwater voor die op een andere manier gezuiverd moeten worden. Maar ook het recyclen van afvalwater met terugwinning van energie behoort tot de opties. Hiervoor bestaan verschillende spelers op de markt. [10]

Circulaire businessmodellen

Product-as-a-Service (PaaS). Product-as-a-Service is een business model dat past in de circulaire economie. In plaats van klanten standalone producten te verkopen, bieden PaaS bedrijfsmodellen nieuwe combinaties van producten en diensten aan. Wanneer de producent eigenaar blijft van het product levert dit de beste kansen op voor optimaal hergebruik en recyclage van materialen. De gebruiksduur van het product kan ook verlengd worden wanneer de eigenaar een goed onderhoud van het product verricht. Op deze manier kan wasserijapparatuur aangeboden worden aan wasserijbedrijven.[11]

Kledingreparatie en -onderhoud. Sommige wasserijen bieden reparatiediensten aan voor kleding, wat de levensduur verlengt en de behoefte aan nieuwe textielproductie vermindert.

Droogijsreiniging of CO_2-reiniging

Reiniging - droogijsstralen is een milieuvriendelijke en industriële reinigingsmethode. Er worden geen chemicaliën en geen water gebruikt. Toxische stoffen kunnen worden verwijderd, maar ook de vlambestendige eigenschappen blijven behouden, ondanks de diepe reiniging. Dit maakt het reinigingsproces interessant voor het reinigen van bijvoorbeeld brandweerkledij. Droogijsstralen remt de groei van bacteriën, schimmels en gisten. De reinigingstechniek is niet giftig, geurloos en kan worden toegepast op diverse oppervlakten.

Het reinigingsproces bestaat uit drie fasen: kinetische inslag, thermische schok en sublimatie. Het reinigingsproces verwijdert alleen restanten en er ontstaat geen secundair afval.

CO2-reiniging is anno 2024 een innovatieve techniek die nog op beperkte schaal toegepast wordt op specifieke textielsoorten. Gelet op de milieuvoordelen van deze reinigingsmethode en andere voordelen die een langere levensduur voor textiel mogelijk maken (geen krimp van

[9] https://unievanwaterschappen.nl/waterkwaliteit/slibverwerking/;https://www.biogas-e.be/sites/default/files/2021-12/Biogas-E%20wintermagazine_2021.pdf

[10] https://indaver.com/nl/nieuws/item/construction-started-on-plant-recovering-energy-from-wastewater-of-4-million-inhabitants-from-2027

[11] Meer info over het Product-as-a service model: https://www.health.belgium.be/nl/product-service

kleding, degeneratie van stof, verkleuring, …), wordt verwacht dat deze techniek meer toepassing zal vinden voor het reinigen van textiel.[12]

Afstemmen keuze reinigingsproces op textielsoort of hoeveelheid textiel

Het juiste reinigingsproces afstemmen op het te reinigen textiel kan ook een voordeel opleveren op het gebied van duurzaamheid.

Zo zijn industriële wasserijen geschikt voor grootschalige reiniging van bijvoorbeeld ziekenhuislinnen of beroepskledij. Industriële wasserijen kunnen goed inzetten op waterrecycling en warmteterugwinning, kunnen op lage temperaturen wassen zonder in te leveren op de reinigingskwaliteit en kunnen aan de hand van automatisering en procesoptimalisatie efficiëntie verhogen.

In de context van het reinigen van grote hoeveelheden textiel zijn wasstraten voor textiel en frontladers beide gangbare keuzes. Maar ze verschillen aanzienlijk op het gebied van duurzaamheid, energieverbruik en efficiëntie.
Wasstraten zijn speciaal ontworpen voor bulkhoeveelheden textiel. Deze systemen zijn sterk geautomatiseerd en kunnen continu grote volumes verwerken, wat leidt tot hoge efficiëntie (waterbesparing, warmteterugwinning, procesoptimalisatie en minder gebruik van chemische middelen).

Frontladers zijn eerder geschikt voor kleinere ladingen en worden vaak gebruikt in kleinere wasserijen.

Textielkeuze

De textielkeuze heeft ook een impact op de duurzaamheid van het wasproces. Voor witte kleding kunnen bleekmiddelen en optische witmaker worden gebruikt die chemisch belastend kunnen zijn voor het milieu. Witte kleding wordt vaak ook op hogere temperaturen gewassen (40 - 60°C). Zwarte kleding kan doorgaans op latere temperaturen gewassen worden (30°C), doch vragen soms ook chemische producten voor kleurbehoud.

3.2. SOCIALE ECONOMIE: HOOG

Er zijn een groot aantal sociale-economiebedrijven die ondersteuning bieden in de textielverzorgingssector in België.

- In Vlaanderen (vooral categorie ‘schoonmaak’, maar ook ‘strijkdiensten’ en ‘textiel en kleding’):
  https://www.socialeeconomie.be/nl/databank?province=All&city_or_postal_code=&working_form=All&activities=17&s=
- In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
  https://economie-werk.brussels/sociale-ondernemingen-opzoeking
- In Wallonië:
  https://conso.economiesociale.be

[12] https://www.ics-dryice.com/nl/technology/principe-of-dry-ice-cleaning;https://www.vdp.com/NL/alle-diensten/onderhoud-herstelling/kleding/co2-wassen;https://www.novatex.nl/co%C2%B2-reiniging/#:~:text=REINIGEN%20MET%20CO%C2%B2&text=Dit%20alternatief%20is%20al%20voorhanden,druk%20vloeibaar%20gemaakte%20CO%C2%B2%20reinigen ; https://www.cws.com/nl-BE/werkkledij/assortiment/loc2-behandeling

en
https://leseta.be/annuaire/?_drts_form_invisible_fields=filter_directory_category%5B1%5D%2Cfilter_directory_category%5B2%5D%2Cfilter_directory_category%5B3%5D%2Cfilter_directory_category%5B4%5D&drts-search=1&search_keyword%5Btext%5D=blanchisserie&search_keyword%5Bid%5D=&search_keyword%5Btaxonomy%5D=

Door de aard van het werk is het mogelijk om te werken met laaggeschoolden, mensen met een beperking of mensen die moeilijk aansluiting vinden tot de arbeidsmarkt.

4. DUURZAMER AANKOOPBELEID

In dit hoofdstuk worden een aantal niet-exhaustieve suggesties gedaan voor de invoering van duurzamere aankooppraktijken voor wasserijdiensten. Een reeks selectiecriteria, technische specificaties, gunningscriteria en prestatievoorwaarden zijn geselecteerd als goede praktijken.

Voor meer inspiratie kan u de volgende bronnen raadplegen:

- EU-criteria voor groene overheidsopdrachten (GPP): https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/e9bfd88e-f2f7-4545-aa8a-87e731d132ad/details of https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-criteria-and-requirements_en en het achtergrondrapport:
- https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107241
- MVOO-criteriatool: https://www.mvoocriteria.be/nl/webtool#//25/2//nl
- MVI-criteriatool (Nederland): https://www.mvicriteria.nl/nl/webtool#//25/2//nl

Deze criteriatools worden regelmatig bijgewerkt. Bij de opmaak van een overheidsopdracht leest u de informatie in deze tools best volledigheidshalve nog eens door.

4.1. GEBRUIK VAN CERTIFICATEN EN LABELS

Certificaten en labels kunnen worden gebruikt als onderdeel van de kwalitatieve selectie, technische specificaties en gunningscriteria. Ze kunnen ook worden gebruikt als bewijs in de contractvoorwaarden.

- De volgende certificeringen zijn relevant voor dienstverleners in de textielverzorgingssector:

    - ISO 14001 of EMAS-Milieubeheersysteem of Brussels label Ecodynamische onderneming (EMS):

      ISO 14001 is een internationale norm voor milieubeheersystemen die organisaties helpt hun milieuprestaties te verbeteren. EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) is een Europees milieumanagementsysteem dat dezelfde eisen stelt aan het

milieumanagementsysteem als ISO 14001, maar ook aanvullende eisen bevat met nadruk op transparantie en naleving van de wetgeving.

https://www.mvovlaanderen.be/nl/fiche/iso-14001

- Ecovadis-Certificering:

  Ecovadis biedt duurzaamheidsoplossingen om organisaties te helpen bij het beheren, meten en verbeteren van hun duurzaamheidsprestaties in de hele waardeketen.

  https://ecovadis.com/nl/

- B Corp Certificering:

  B Corp certificeert bedrijven die voldoen aan hoge normen voor sociale en ecologische prestaties, transparantie en verantwoordelijkheid, met een focus op positieve impact op mens en planeet.

  https://www.bcorporation.net/en-us/certification/

ISO 26000 voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) is ook van toepassing. In tegenstelling tot de hierboven genoemde certificeringen is deze norm niet certificeerbaar. Het biedt echter wel een leidraad voor de mate van maturiteit van de duurzame ontwikkelingsaanpak van de dienstverlener.
https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html

Het Solid'R-label[13] begunstigt ook spelers in de sociale economie.
https://www.solidr.eu/fr/

Belangrijk: specifieke informatie rond keurmerken voor textielverzorgingsdiensten (anno 2024) met betrekking tot onderstaande producten en diensten kan gevonden worden op www.gidsvoorduurzameaankopen.be:

- Textielschoonmaak en producten (professioneel)
- Wasproducten
- Reiniging handdoeken

4.2. SOCIALE ECONOMIE

Om actoren uit de sociale economie, zoals laaggeschoolde arbeiders, mensen met een beperking of mensen die betrokken zijn bij socioprofessionele integratie, aan te moedigen, kunnen bepaalde sociale clausules in het voorwerp van het contract worden opgenomen, zoals toewijzings- en reserveringsclausules.

[13] https://www.solidr.eu/fr/

Verdeling van de opdracht in percelen[14]
De aanbestedende overheid kan ervoor kiezen de opdracht op te splitsen in afzonderlijke percelen. In dat geval bepaalt zij in de opdrachtdocumenten de aard, omvang, het voorwerp, de verdeling en de kenmerken ervan. Elk perceel wordt afzonderlijk gegund. Een belangrijk voordeel hiervan is dat inschrijvingen per perceel kunnen worden ingediend, wat de deelname van kmo's en, in bredere zin, ondernemingen uit de sociale economie stimuleert.

Clausule toegangsvoorbehoud
De clausule die de toegang tot de gunningsprocedure voorbehoudt, laat toe de mogelijkheid om in te schrijven op een overheidsopdracht, of een deel ervan in geval van verdeling van de opdracht in percelen, voor te behouden aan sociale werkplaatsen of andere ondernemers die (1) de maatschappelijke en professionele integratie van gehandicapten of kansarmen tot doel hebben en (2) minstens 30% van hun personeel bestaat uit gehandicapte of kansarme werknemers. Bijgevolg kunnen enkel deze dienstverleners inschrijven op het contract of de gereserveerde percelen. *Mogelijke bewijsmiddelen* Tijdens de selectiefase moeten twee specifieke documenten door de gegadigde/inschrijver voor de opdracht/het gereserveerde perceel aan de aanbestedende dienst worden verstrekt: • Bewijs van erkenning als onderneming voor integratie in de sociale economie • Bewijs van erkenning voor de klasse en categorie van diensten waarop de opdracht betrekking heeft.

Clausule voorbehoud van (een deel van) de uitvoering van de opdracht
De clausule voorbehoud van (een deel van) de uitvoering van de opdracht maakt het mogelijk om de uitvoering van een overheidsopdracht, of een deel ervan in geval van verdeling van de opdracht in percelen, te beperken tot een sociale werkplaats of een andere ondernemer die de sociale integratie van mensen met een beperking of kansarmen als doel heeft. In dit geval kan elk bedrijf een offerte indienen voor de opdracht, maar moet de opdracht geheel of gedeeltelijk worden uitgevoerd door de hierboven genoemde soorten dienstverleners. Dergelijke clausules maken het mogelijk om een contract voor te behouden voor bedrijven die erkend zijn door de bevoegde instantie en waarvan minstens 30% van het personeel bestaat uit gehandicapte of kansarme werknemers. *Mogelijke bewijsmiddelen* Tijdens de selectiefase moeten twee specifieke documenten door de kandidaat/inschrijver voor het gereserveerde contract/perceel aan de aanbestedende dienst worden verstrekt. Dit zijn : • Bewijs van erkenning als onderneming voor integratie in de sociale economie • Bewijs van erkenning voor de klasse en categorie van diensten waarop de opdracht betrekking heeft.

Voorbeeldclausules zijn beschikbaar op de website Vlaanderen.be – opdrachten voorbehouden aan de sociale economie of in de brochure "Les clauses sociales dans les marchés de travaux".

Voor kleinschalige opdrachten kan de samenwerking met sociale-economieondernemingen rechtstreeks worden opgestart via een overheidsopdracht van geringe waarde (contract op aanvaarde factuur) of via een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking.

[14] Op basis van art. 58 Wet van 17/06/2016 inzake overheidsopdrachten

4.3. MILIEU EN SOCIAAL: KWALITATIEVE SELECTIECRITERIA

De selectiecriteria hebben geen betrekking op de inhoud van de inschrijving, maar op het vermogen van potentiële inschrijvers om de opdracht uit te voeren. Ze kunnen niet alleen betrekking hebben op de economische en financiële capaciteit van de inschrijvers, maar ook op hun technische en professionele vaardigheden.

Milieubeheersysteem (gebaseerd op MVI-Criteriatool)

De inschrijver beschikt over een eigen milieubeheersysteem. Een dergelijk beheersysteem regelt minimaal volgende punten:

- de uitgangspunten voor het milieubeleid van de organisatie.
- de concrete maatregelen die de organisatie heeft genomen of zal nemen om de milieueffecten van de bedrijfsprocessen die verband houden met de uitvoering van de opdracht te verminderen of te voorkomen, ten minste met betrekking tot [te preciseren].
- hoe de bovenstaande milieuaspecten van de organisatie worden gecontroleerd en opnieuw beoordeeld met het oog op voortdurende verbetering.
- hoe aandacht wordt besteed aan het bewustzijn en de competentie van de werknemer(s) en leverancier(s) bij het omgaan met de milieuaspecten die relevant zijn voor deze opdracht.
- hoe de naleving van de milieuwetgeving die van toepassing is op de gevraagde dienst(en) wordt gewaarborgd.

Mogelijke bewijsmiddelen

- ISO 14001-certificaat, EMAS-certificaat, label Brusselse Ecodynamische Onderneming of gelijkwaardig.
- Verklaring dat milieubescherming (inclusief de bovengenoemde aandachtspunten) een structureel onderdeel is van de bedrijfsactiviteiten, bevestigd door een onafhankelijke auditor of een (geaccrediteerde) certificeerder wiens expertise kan worden aangetoond.
- Of gelijkwaardig.

Samenwerking met de sociale economie

Samenwerking met bedrijven uit de sociale economie op basis van onderaanneming, het voorbehouden van (een deel) van de opdracht, het voorbehouden van de uitvoering van de opdracht enz. (zie deel 4.2.) wordt aangemoedigd.

Mogelijke bewijsmiddelen

- Een erkenning (of gelijkaardig document) uitgaande van een bevoegde overheid, waaruit blijkt dat de kandidaat/inschrijver officieel erkend is overeenkomstig een wettelijke regeling (bv. inzake sociale economie).
- Een gedocumenteerd bewijs waaruit blijkt dat de maatschappelijke en professionele integratie van gehandicapten of kansarmen het hoofddoel of één van de hoofddoelen van de onderneming uitmaakt. Bijvoorbeeld: afschrift van de statuten, het ondernemingsplan, het arbeidsreglement of andere documenten die definitief zijn goedgekeurd door de bevoegde organen of personen.
- Een gedocumenteerd bewijs waaruit blijkt dat de kandidaat/inschrijver over minstens 30% gehandicapte of kansarme werknemers beschikt. In het geval waarin de kandidaat/inschrijver niet erkend is of de erkenning geen garantie biedt dat aan de 30%-voorwaarde wordt voldaan, voegt de kandidaat/inschrijver bij de offerte of aanvraag tot deelneming documenten waarin de werknemers met een handicap en/of kansarme

werknemers worden opgegeven. Bijvoorbeeld: overzicht van het werknemersbestand van de organisatie van de kandidaat/inschrijver, waarin opgave wordt gedaan van het totale aantal tewerkgestelde werknemers, het aantal tewerkgestelde werknemers met een handicap en het aantal tewerkgestelde kansarme werknemers.

Sociaal beheersysteem (gebaseerd op MVOO-criteriatool)

Een beheersysteem voor sociale duurzaamheid in de toeleveringsketen heeft als doel de prestaties op het gebied van sociale risico's in de hele toeleveringsketen te bewaken en te verbeteren, met bijzondere aandacht voor de plaats van productie. Indien u aan de uitvoerder vraagt om een sociaal managementsysteem voor te leggen, heeft u de garantie dat de risico's in kaart worden gebracht (transparantie) en dat de organisatie streeft naar een continue verbetering van de sociale risico's in de keten.

Mogelijke bewijsmiddelen

- SA8000-certificering of gelijkwaardig
- Verwijzing naar BSCI keurmerk of ISO26000 norm voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) is ook mogelijk, maar deze standaarden zijn niet certificeerbaar.

4.4. MILIEU: TECHNISCHE SPECIFICATIES

De technische specificaties hebben betrekking op de inhoud van het aanbod en meer specifiek op de kenmerken waaraan wasserijdiensten moeten voldoen. Hiervoor kunnen normen of labels worden gebruikt, zowel om de technische specificaties vast te leggen als om aan te tonen dat eraan is voldaan.

Chemisch reinigen: milieumaatregelen bij reinigen met perchloorethyleen(PER) verplicht (gebaseerd op MVI-criteriatool)

De inschrijver moet bij chemisch reinigen met het oplosmiddel perchloorethyleen (PER) gebruik maken van PER-reinigingsapparatuur die rekening houdt met milieumaatregelen. Deze PER-reinigingsapparatuur beschikt in elk geval over de volgende eigenschappen:

- het apparaat beschikt over een laag niveausensor, waardoor niet meer PER wordt opgepompt dan nodig is voor het betreffende ladingsgewicht.
- het apparaat beschikt over een anti-pluis-coating (kataphorese), die voorkomt dat stof achterblijft aan de binnenkant van de waterafscheider.
- het apparaat beschikt over een luchtreiniger, die zodanig is ingericht dat de restwarmte wordt gebruikt om de koolfilter te regenereren.
- het apparaat beschikt over een volledig emissievrij uitruimsysteem, dat zodanig is ingericht dat de vrijkomende damp uit het destillatieresidu wordt teruggevoerd in het destilleer.
- het apparaat beschikt over een stoominjector, die ervoor zorgt dat de hoeveelheid PER in het destillatieresidu wordt geminimaliseerd.

Reiniging werkkledij zonder speciale behandeling (gebaseerd op MVOO-criteriatool)

De inschrijver maakt voor het reinigen zonder speciale behandeling gebruik van milieuvriendelijke wasmiddelen die voorzien zijn van een (geldig) certificaat van een ISO type I milieukeurmerk zoals vermeld op de website Gids voor duurzame aankopen of van wasmiddelen die aantoonbaar voldoen aan de eisen van dit milieukeurmerk.

Op de pagina van de gids staat ook een voorbeeld hoe op een verplichtende of vrijwillige manier verwezen kan worden naar dergelijke labels (zie rubriek tips op Wasproducten (professioneel))

Mogelijke bewijsmiddelen

- Certificaat van een ISO type I milieukeurmerk of gelijkwaardig
- Technisch dossier van de fabrikant
- Keuringsrapport van een erkende instantie
- Of gelijkwaardig.

4.5. MILIEU: GUNNINGSCRITERIA

De gunningscriteria kunnen dienen als hefboom om innovatie in duurzame ontwikkeling te stimuleren. De wetgeving inzake overheidsopdrachten maakt het mogelijk om naast de prijs ook verschillende kwalitatieve criteria, waaronder die met betrekking tot duurzaamheid, in het gunningsproces te integreren.

Gebruik restwarmte (gebaseerd op MVOO-criteriatool)

Wanneer restwarmte van het proces van chemisch reinigen wordt hergebruikt (onder andere) voor het verwarmen van het gebouw, wordt dit onderdeel hoger gewaardeerd.

Noot: Restwarmte gebruiken om de koolfilter te regenereren van PER-reinigingsapparatuur leidt niet tot een hogere waardering, aangezien dit een eis is bij gebruik van PER-reinigingsapparatuur.

Hergebruik warmte en water bij het natwassen (MVI-criteriatool)

In geval van natwassen van reguliere werkkledij (niet zwaar vervuild, geen speciale behandeling) kan een hogere waardering worden toegekend indien de gebruiker aantoonbaar gebruik maakt van machines die water en warmte hergebruiken.

De inschrijver levert een beschrijving die inzicht geeft in de cijfers en verbeterdoelstellingen op het gebied van hergebruik van water en warmte. Meer hergebruik levert een hogere waardering op.

Mogelijke bewijsmiddelen

- Rapportering waarmee aangetoond kan worden hoeveel water er per jaar gebruikt wordt bij het natwassen en hoeveel procent van dit water wordt hergebruikt in een nieuw wasproces.
- Technische specificaties van de gebruikte machines om aan te tonen dat warmte wordt hergebruikt.
- Of gelijkwaardig.

Transport (gebaseerd op MVI-criteriatool)

Transport van wasgoed naar de wasserij en levering van het gereinigd textiel op locatie van de aanbesteder is een factor die doorweegt op het milieu. Extra punten worden toegekend

voor vervoer van textiel en dienstverleners met voertuigen die ten minste aan emissieklasse 6 voldoen.

Mogelijke bewijsmiddelen

- Afschrift van de typegoedkeuringspapieren van de voor de uitvoering van de opdracht in te zetten voertuigen
- Of gelijkwaardig.

Ter informatie: meer criteria m.b.t. transport kunnen gevonden worden in de fiche voor logistiek en transport op www.gidsvoorduurzameaankopen.be.

Verpakking

De aanbesteder streeft naar een zo duurzaam mogelijk materiaalgebruik en verantwoord verpakkingsbeheer, waarin minimaal verpakkingsgebruik wordt gestimuleerd en eenmalige verpakking zoveel mogelijk beperkt wordt. Materialen van de éénmalige verpakkingen die toch geleverd worden, moeten zoveel mogelijk hoogwaardig gerecycleerd worden en/of zelf uit gerecycleerde grondstoffen bestaan.

Plan van aanpak voor circulaire en sociale economie

Voorafgaand:
In de fase van marktconsultatie kan de kandidaat/inschrijver gevraagd worden om mogelijke maatregelen m.b.t. circulaire en sociale economie mee te delen. Bijvoorbeeld: maatregelen m.b.t de gebruikte grondstoffen voor verminderde of gerecycleerde verpakking in het kader van deze overheidsopdracht, evenals mogelijke samenwerkingen met bedrijven uit de sociale economie of maatregelen om tewerkstelling of opleiding te voorzien voor personen uit kansengroepen (mensen met beperkingen, langdurige werklozen, enz.).

Opmaak van het bestek:
Op basis van de ingewonnen informatie kan de aanbestedende overheid het kader formuleren voor de opmaak van een plan van aanpak rond circulaire en sociale economie dat via de gunningscriteria beoordeeld kan worden.

De aanbestedende overheid kan daarbij bijvoorbeeld rekening houden met:

1) De hiërarchie van de R-ladder:

- **Refuse en rethink**: materiaalgebruik voorkomen en heroverwegen
- **Reduce**: materiaalgebruik verminderen
- **Re-use:** elke handeling waarbij producten of componenten opnieuw worden gebruikt.
- **Recycle**: elke nuttige toepassing waardoor afvalstoffen opnieuw worden bewerkt tot producten, materialen of stoffen, voor het oorspronkelijke doel of voor een ander doel
- **Recover**: het verbranden van materialen met energieterugwinning

Voorstellen die betrekking hebben op hoger geplaatste R-strategieën leveren meer punten op.

2) Specifieke aandachtspunten m.b.t. de beperking hoeveelheid van eenmalige verpakking en terugname van verpakking (refuse, rethink en reduce-strategie)

3) Specifiek aandachtspunten m.b.t. hoogwaardige recyclage (re-use, recycle en recover strategie)

4) Samenwerking met de sociale economie of maatregelen om tewerkstelling of opleiding te voorzien voor personen uit kansengroepen.

Meer informatie over criteria m.b.t. verpakking kunnen gevonden worden in de fiche voor Verpakking op www.gidsvoorduurzameaankopen.be.

Goede praktijk federale overheid:

Verschillende federale raamovereenkomsten moedigen inschrijvers aan om een lijst met zo veel mogelijk milieu gelabelde producten (type-1) voor te stellen. Inschrijvers krijgen dan steeds meer punten al naar gelang hun product meerdere ecolabels bevat. Via rekenbladen kunnen zij daarbij zelf snel de verhouding ecologie/prijs onderzoeken van elke van de aangeboden producten. Daarnaast wordt ook af en toe gevraagd om een plan van aanpak rond circulaire economie aan de offerte toe te voegen, een document dat beoordeeld wordt in het kader van de gunning. Dit plan verwijst o.a. naar de behandeling, monitoring en rapportering(certificering) van afvalstromen. Verder wordt gevraagd naar inspanningen m.b.t. duurzame logistiek en transport, samenwerkingen met bedrijven uit de sociale economie, interne klimaatvriendelijke bedrijfsvoering van de dienstverlener, inspanningen rond herstellingen enz.

Meer informatie, zie voorbeeld bestek FOD BOSA 2024 onder de rubriek tips op: Wasproducten (professioneel)

4.6. MENSENRECHTEN: PRIJSONDERZOEK

De mensenrechtenrisico's bij wasserijdiensten, waaronder de risico's in verband met onderaanneming, zijn voornamelijk inherent aan de aard van dit soort diensten en worden grotendeels gedekt door de richtlijnen in de circulaire van 10 juli 2017 (BS 17/07/17) betreffende de bestrijding van sociale dumping bij overheidsopdrachten en concessieovereenkomsten, die inkopers in hun bestek moeten opnemen. In 2021 heeft de Erap-gsob (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) een gids gepubliceerd met de titel *"Strijd tegen sociale dumping bij overheidsopdrachten"*, waarin aanbevelingen worden gedaan aan aanbestedende diensten, met name op het gebied van de prijs. De Vlaamse overheid publiceerde in 2023 de "*Vlaamse gids tegen sociale dumping*". In Wallonië bestaat er de gids "*Promouvoir une concurrence loyale et lutter contre le dumping social* ». Op federaal niveau kunt u de aanbevelingen terugvinden in de gids "*Strijd tegen sociale dumping in het kader van overheidsopdrachten en concessieovereenkomsten.*

De opdracht moet normaal gezien worden gegund aan de economisch meest voordelige offerte, bepaald op basis van de beste prijs, de beste kostprijs of de beste prijs-kwaliteitverhouding. Over het algemeen wordt echter, vanuit het oogpunt van de strijd tegen sociale dumping, niet

aanbevolen om een opdracht toe te kennen op basis van een enkel criterium prijs. In sommige gevallen kan het daarentegen nuttig zijn om een vaste prijs vast te stellen, bepaald door de aanbestedende overheid, zodat de inschrijvers concurreren op basis van alleen de kwaliteit. In dat geval is een rigoureuze aanpak van de aanbestedende overheid noodzakelijk, omdat een te laag vastgestelde prijs sociale dumping in de hand zou kunnen werken en schendingen van de mensenrechten zou kunnen veroorzaken.

	Voldoende gewogen kwalitatieve criteria op te nemen naast het prijscriterium, waarbij het gewicht van de prijs beperkt moet blijven tot 40% van de gunningscriteria.

Voor de controle op abnormale prijzen in de sector voor textielverzorging kan gekeken worden naar de vermelde minimumlonen voor paritair comité 1100000 voor textielverzorging zoals vermeld in de databank minimumlonen: Minimumlonen per Paritair (Sub)Comité.

Andere sociale clausules kunnen ook worden opgenomen in de gunningscriteria:

- **Opleiding van het personeel** – zorg ervoor dat elke werknemer de mogelijkheid heeft om tijdens de werktijden een basis- of opfriscursus te volgen.

- **Arbeidsgezondheid** – verstrek ergonomisch materiaal en producten die zo min mogelijk schadelijk zijn voor het milieu en de gezondheid.

- **Werktijden** – bied interne organisatorische oplossingen om werkuren voor 7 uur 's ochtends en na 18 uur 's avonds te vermijden.

- **Non-discriminatie** – benadruk dat discriminatie op basis van geslacht, leeftijd en/of afkomst verboden is. Een voorbeeld voor deze clausule is beschikbaar op de website Vlaanderen.be.

4.7. TUSSENTIJDSE RAPPORTAGE EN KPI'S

De aanbestedende dienst zal aangeven dat de in de aanbesteding vastgelegde milieu- en sociale initiatieven inspanning van de inschrijver zullen vergen, waardoor deze tevens een concurrentievoordeel zal krijgen ten opzichte van andere gegadigden. Deze verbintenissen moeten tijdens de uitvoering van het contract effectief worden nageleefd. De inschrijver dient zich daarom bereid te verklaren jaarlijks met de aanbestedende dienst corrigerende maatregelen te bespreken en vast te stellen met betrekking tot de Key Performance Indicators (KPI's) met betrekking tot milieu- en sociale aspecten [nader te definiëren].

Voorbeelden:
- Innovatievoorstellen in het kader van de uitvoering van de opdracht
- Voorziene samenwerkingen met de sociale economie
- Technisch advies en inspecties ter plaatse
- Effectieve implementatie van het milieubeheersysteem
- Werkelijk gebruik van (reinigings)producten met een milieukeurmerk
- Het monitoren van inspanningen verpakkingen te verminderen, hergebruiken en recyclen.

De naleving van deze indicatoren moet de gehele uitvoeringsperiode van de missie bestrijken.

5. AANVULLENDE INFORMATIE[15]

- https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1664970862/Schoonmaak_Checklist_Textiel wasmiddelen_huishoudelijk__170907_fleyb6.pdf
- https://www.gidsvoorduurzameaankopen.be/sites/default/files/content/download/files/infofiche_onderhoud_werkkledij_en_wasgoed_2014.pdf

[15] Niet-exhaustief overzicht